

improprie, & figurate tribuuntur: triplici, ut ego sentio, ratione. Primum enim, cum sublato eius lumine, nihil aliud quam caligo, & cæcitas superfit: cum ablato suavitatis eius spiritu, corda nostra in lapides obdurefcant: cum cessante eius directione in obliquitatem contorqueantur, excæcare eos, indurare, errare facere dicitur, quibus facultatem videndi, liquefcendi, ad veritatem rectam ingrediendi adimit. Nam, & qui lucem hanc oculis nostris auferrent, & qui columnam, qua firmatur, & consistit ædificium, tollerent: ii vere, ac iure, & obtenebrare oculos, & diruere ædificium dicerentur. Cum autem dicimus, Deum facultatem videndi auferre, cæteraque similia: id non ita accipiendum est, quasi homo arbitrii facultate privatus nec videre, nec mollescere, nec recta ingredi ipse possit. Sed ita demum intelligere oportet, ut quia sine lumine videre homo non valet, nec sine spiritus suavi oleo emolliri, nec sine Dei directione recta ingredi: idcirco qui illa iusto hominibus iudicio adimit, hic facultatem quoque ea exequendi quodammodo dicatur adimere. Altera est ratio, quæ propius ad verborum proprietatem videtur accedere, quod ad exequenda iudicia sua Sathana ministro utitur: ob idque ea dicatur efficere, quæ minister illius auctoritate roboratus efficit. Quemadmodum quæ iudicis administer, dum iustam eius sententiam exequitur, facit: ea suo modo a iudice quoque fieri sane intelligimus. Tertiam rationem Hieronymus ad Hedibiam reddidit. Sicut enim unus est solis calor, (37) & secundum essentias subiacentes alia liquefacit, alia indurat: alia solvit, alia astringit: liquatur enim cera, & induratur lutum: & tamen caloris non est diversa natura: sic Deus eodem omnino lumine male affectum excæcare dicitur, bene institutum illuminare: eodemque prorsus beneficio indurare illum, hunc mollire. Videlicet miraculis eisdem editis emollitus Israel est, obduruit Pharaon: eadem doctrinæ luce Apostoli viderunt, Pharisei cæci facti sunt. Quoniam divina lux tametsi per se quidem ad videndum editur, sed per occasionem, tamen in eo cæcitatem efficit, qui prave affectos ha-

(37) *Quest. 10.*

habet oculos: in eo duritiem, qui pravo affectus est animo. Atque huic illud simile est, quod hi seducere, decipereque dicuntur, qui oratione dubia, vel obscura tenebras alicui offundunt. Hac enim ratione Dominus in parabolis turbas alloquutus, eas excæcasse dicitur. Ac Hieremias, *Seduxisti, ait, me, Domine, & seductus sum.* Quia enim in principio illud audierat, *Prophetam in gentibus dedi te:* Et iterum: *Ecce constitui te super gentes, & regna:* arbitratus est nihil se contra populum Iudæorum, sed contra diversas in circuitu nationes esse dicturum: unde & Prophetiam libenter assumpsit. Cum vidisset autem aliter sibi ac existimaverat accidisse, queritur a Domino se esse deceptum: non falsitate autem deceptus est, sed ambiguitate. Nihil autem refert, an (quod Hieronymus ait) inde Hieremias fuerit seductus, an ex illis potius verbis: *Ne timeas a facie eorum, quia tecum ego sum, ut eruam te, &c.*

His igitur tribus rationibus non illa solum explicantur, quæ retro citata sunt, sed & illud simul intelligitur, quod Deus ministros iræ suæ nunc sibilo evocaturum (38) se minatur, nunc eos instar novaculæ sibi fore ad radendum caput & barbam universam, nunc sagemam, & rete ad irretiendos improbos, nunc malleum ad feriendos, virgam denique, securim, ferram, quam eleuet, in qua fecer, quam trahat. Nam, quod 2. Reg. 16. legitur, Domini præcepto Semei Davidi regi maledixisse, id per figuratam dictionem usurpatum esse, vel illud satis abunde magno argumento est, quod Ecclesiast. 15. scribitur, *Nemini mandavit impie agere.* Et re vera cum recta ratione pugnat, in eo peccare hominem, quod Deo præcipiente agit. At Semei sine dubio maledicendo peccavit. Præceptum igitur in libris sacris pro lege, & ordinatione quandoque accipitur, sive sit lex obligans ex imperio, sive permissio, sive pœna præscripta, seu ordo etiam naturæ præfixus. Sic enim, quod Matth. 19. dicitur, *Ad duritiam cordis vestri permisit vobis, &c.* Marc. cap. 10. dictum est, *Scripsit vobis præceptum istud.* Sic etiam Threnor. 3. *Quis est iste, qui*

(38) *Esai. 5. & 7. Ezech. 12. Hier. 50. Esai. 10.*

qui dixit, ut fieret Domino non iubente? Quem locum alii ita vertunt, Quis hoc dixerit? aliquid fieri quod Dominus non precipiat? Et iterum, Statuit ea in aeternum, & in seculum seculi praeceptum posuit, &c. Quod ergo ordine divinae iustitiae fit, id divino praecepto fieri dicitur. Iam illud fueram oblitus, quod Paulus ait, *Quem vult indurat*. Sed primum, voluntas etiam permissionis a Theologis ponitur. Unde August. in Enchirid. cap. 95. *Non fit quicquam, ait, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo*. Deinde, volente aliquo ea fieri dicuntur, quae illo non invito fiunt. Sic enim pater volens, dicitur filium gignere. Ac de 7. argumento nimisque multa dicta sunt.

Respons. ad 8. Octavum autem brevissime refutabitur. Intelligendum est enim causarum duo esse genera: naturale, & morale. Ut qui imperat, qui consulit, qui suadet, qui impellit, is eius rei, quae imperio, consilio, suasionem, impulsu eius fit, causa moralis dicitur. Est autem Deus causa naturalis quidem omnium motionum. Nam generali, naturalique concursu cum omnibus causis agentibus operatur. At causa moralis non est, nec erroris, nec pravae cuiusque actionis. Actus igitur ille, qui peccatum est, si in genere rerum naturalium consideratur, ad causas tantum naturales referendus est. Sin consideratur in rerum moralium ordine, ad causas naturaliter agentes inepte quidem, & absurde revocabitur. Stultus quippe erit is, qui in caloribus motrices intelligentias, culpas vel proprias, vel alienas retorserit. Quocirca, tametsi res, atque actiones universae, quatenus effecta naturae sunt, Deum auctorem habent: sed cum de peccatis agitur, quoniam mox in peccati nomine liber & moralis actus intelligitur, ineptissimi profecto erimus quicumque in Deum errores, peccataque nostra regeremus. Ille enim, quemadmodum diximus, in moralis causae modum, nec ad errorem movet, nec ad pravam aliam quamlibet actionem, hoc est, nec mentitur omnino, nec suadet, aut imperat malum. Quibus modis, ac similibus, & deciperet proprie, & causa peccatorum haberetur. Sed haec causae partitio in relectione de Sacramentis in genere uberius explicata est. Nunc ad octavi argumenti explicationem diximus satis.

At

At postremum facile refellitur. Nego enim id, quod primo loco antecedit, cui scilicet suadendo tota illa argumentatio incumbit. Mendacium namque ita malum natura est, ut nulla ratione quisquam iuste mentiri possit; quod, & Arist. 4. Ethic. tradit, & August. in lib. de Mendacio demonstrat. Ad primam vero rationem, qua huius contrarium suadetur, sunt qui respondeant, Ioseph fuisse re vera mentitum, sed ioco tamen. Et si obiicias periurium omne esse mortale peccatum: argute respondent, Ioseph non iurasse absolute, eos esse exploratores, sed ex conditione. Ait enim, *mittite ex vobis unum, & adducat eum, donec probentur ea, quae dixistis, vera, an falsa sint: alioqui per salutem Pharaonis exploratores estis vos*. At D. Aug. in quaest. super Genes. (39) totam assertionem a mendacio liberat: & verbum illud, *estis*, accipit pro verbo, *habebimini*. Quae verbi usurpatio non est insolens. Nam 3. Reg. 18. Elias ait, *Qui exaudierit per ignem, ipse sit Deus*, hoc est, *habeatur*. In quam sententiam D. quoque Bonaventura ivit: adiecitque Ioseph illa verba tentando, & quasi inquirendo (quod iudices solent) sine mendacio dixisse. In iudiciis nimirum, enuntiationes loco interrogationum usurpantur. Interrogantes autem non mentiuntur. Nihil enim censentur asserere, sed, ut veritatem eliciant, pertentare. Qualis illa interrogatio fuit, *An ignoratis, quod non est similis mei in scientia augurandi?* (40) Gratianus tamen docet ioco id esse dictum, quare non habendum pro mendacio: ut quod non animo fallendi dictum sit.

Ad secundam vero rationem respondeo sermonem Prophetæ esse figuratum, vel ad exprimendam rei maximam certitudinem, vel ad desiderium vehemens explicandum, ut, si fieri posset ea mala non acciderent. Quod vulgo apud Hispanos inculpate dicitur, *Plega a Dios que yo mienta*. At tertiae rationi hoc habetur responsum. Ironiam ab Aristotele ibi accipi per cavillationem quadam turpi, ac dissimulata, astuteque parata ad decipiendum. Verbum enim Græcum *εἰρωνεία*, interdum idem est atque cavillatorie decipere. Atque

So-

(39) *Quaest.* 139. (40) 22. *quaest.* 2. c. *Quod autem.*

Socrates (41) in omni oratione simulator, quem εἰρωνία Græci nominarunt, non solum absque vitio, sed etiam cum laude fuit. Nam & ironia, illusio, seu irrisio est figura apud Latinos usurpata, ubi nullum mendacium inest. Argumenta igitur omnia, quæ a principio huius controversiæ posuimus, hoc quidem pacto fuerint refutata.

Quæstio
incidens.

Occurri autem nobis potest, & quidem a doctis, & eruditis, quærentibus, satis ne prudenter agere videamur, qui cum in huius operis initio Dei veritatem, cui fides innititur, primum Theologiæ principium esse docuerimus, nunc tamen longe aliter doctrinam videmur instituire. Quoniam divinam veritatem in quæstionem revocamus, & rationibus etiam philosophiæ confirmare nitimur. Absurdum est autem, ut Aristoteles docet, de cuiusque disciplinæ principiis velle cum quovis homine differere. Et Basilius in Psalmum 115. *In quolibet studio, inquit, quod ordine in finem procedit, impossibile est, primorum subiectorum demonstrationes inquirere. Sed necesse est omnium artium, quæ probatione nituntur, principiis sine vestigatione aut ratione positis, reliqua, quæ deinceps sequuntur, cum ratione ostendere. Sic & Theologia mysterium ex fide minime rationibus probata ædificium querit.* Hactenus Basilius. Atque Hilarius in lib. ad Constantium Augustum, *Fides, ait, non in quæstione philosophiæ est, sed in Evangelii doctrina.* Cum ergo & Theologia, & Fides eo tanquam summo principio adnitantur, quod omnia in scripturis a Deo revelata vera sint, stultum videtur esse, id aut in dubium vertere, aut philosophiæ argumentis velle finire. Quasi fides in quæstione philosophiæ sit, & non magis oporteat, cum in aliis doctrinis, tum in hac maxime, discipulum addiscentem credere. At re vera quemadmodum prima philosophiæ principia quibusque non omnino rationis expertibus animo antecepta sunt, nec nisi absurdissime in quæstionem vocarentur: sic omnes Christiani istam sive anticipationem, sive prænotationem, nullo argumento intercedente habent animo quasi insculptam, Deum esse natura veracem, neminemque perinde ab eo posse falli. Quamobrem imprudentiæ

(41) Cic. libr. 1. Offic.

etiæ nomine, ut dictum est, accusari a viris etiam eruditis possumus, qui de re, quæ controversa esse non debet, controversiam fecimus, & primum fidei, ac Theologiæ fundamentum non testimonio solum, sed etiam ratione constituimus.

Quibus vellem satis cognita esset nostra sententia. Non enim sumus ii, quorum vagetur animus errore, nec habeat unquam quid sequatur. Quæ enim ista esset Theologia, vel quæ disciplina potius, principiorum ratione sublata? Quæ prorsus tollitur, si perinde atque conclusio, principium quoque in controversiam veniat. Quoniam autem mihi interdum videor differere, non cum perfectis Theologis, pleneque sapientibus, sed cum iis, quibuscum præclare agitur, si insunt simulacra Theologiæ, nonnullos lapides ego moveo, quos scilicet non moverem, nisi quorundam imprudentiam veritus, qui dum iuniores passim Theologos sine iudicio legunt, in eas opiniones incurrunt, quas refellere, ut videtur, necesse est, ut Theologiæ fundamenta, & doctis, & indoctis pariter iaciamus. Itaque concedendum nobis est, si imperitorum causâ quædam præter differendi artem differimus. Nec prudentiam nostram ibi desiderare oportet, ubi doctor tanto prudentior est, quanto sese magis indoctorum ingeniis, & imperitiæ accomodat. Porro autem, ut viris doctis nonnihil etiam respondeamus, disciplinarum principia non eandem rationem universa subeunt. Quædam enim sunt tam nota, atque perspicua, ut qui ea in quæstionem vocent, hi non sint verbis, argumentis, & disputatione philosophorum, sed verberibus, vinculis, & carcere fatigandi. Ut quodlibet esse, vel non esse, omne totum esse maius sua parte. Alia vero sunt eiusmodi, ut & negari ex ignorantia quandoque possint, & rationibus etiam illustrioribus comprobari. Sic enim Aristoteles tradidit Dialecticam, ac Methaphysicam eos coarguere, qui aliarum disciplinarum principia inficiantur. Atque ipse idem, sæpe ex effectis manifestis causas rerum minus manifestas persuadet, quibus causis tamen philosophiæ principia continentur. Sed & duas esse cuiusque disciplinæ partes exploratum est. Vnam, in qua principia ipsa tanquam fundamenta ponimus, statuimus, firmamus. Alteram, in qua principiis positis, ad ea, quæ sunt inde consequentia proficiscimur. Atque in hac quidem poste-

riore, si quis principia negarit, quæ nimirum in scientia supponuntur, non est cum eo contentiosa disputatione certandum. Si enim Theologo suas conclusiones ex principiis colligere volenti neget quisquam Deum esse, stultus erit, si adversum eiusmodi, disputationem Theologicam velit instituire. In illa vero, quam priorem esse diximus, licebit utique, non solum obscura perspicuis illustrare, sed etiam minus nota principia, ex his, quæ sunt nobis notiora, ostendere. Fere autem fit, ut causæ rerum quæ sunt suapte natura manifestæ, sint nobis obscuræ. Quemadmodum oculo Nictycoracis radii solares tenebræ sunt: ita si viro sapienti negaretur Deus esse, licet primum sit Theologiæ principium, daret tamen ille operam, ut via aliqua, & ratione Deum esse constitueret. Non igitur mirum esse cuiquam debet, si hoc sane libro, ubi de principiorum Theologicorum firmitudine agimus, ipsa nos principia non modo explicemus, verum etiam constituamus. Aliter autem urbium fundamenta inimicus concutit, qui conatur evertere, aliter artifex, qui nititur non solum iacere, sed etiam confirmare. Sed iam ista omittamus, & ad ea, quæ proprius, ac validius urgent, festinemus. Nam prima illa quidem machina, non erat adeo instructa, ut ad eam deturbandam, aut longior, aut acrior futura esset oratio. In illam vero alteram, ut quam adversarii maiori arte & viribus instruxerint, maiori quoque nos studio, & acriori disputationis vi debemus incumbere.

CAPVT V.

Vbi quatuordecim libri e sacris Bibliis numerantur, quos quidam, vel ambigunt esse canonicos, vel certe a canone reiiciunt.

Secunda
Contro-
versia. **I**N dubium itaque, & olim, & nostra hac tempestate vocatum est, an septem illi libri veteris testamenti, Baruch, Thobias, Iudith, Sapientia, Ecclesiasticus, duoque Machabæorum sint habendi canonici. Ex novo quoque testamento,

quæ-

quæstio ferme eadem existit de epistola Pauli ad Hebræos, de epistola Iacobi, de secunda Petri, duabusque posterioribus Ioannis, de epistola Iudæ, & libro Apocalypsis. Sunt enim Theologi & fuerunt, atque in his quidem, & nobiles veteres, longeque principes, & quidam iuniores docti, & graves, qui multis, magnisque rationibus adducti, negarint eos libros oportere in canonicis computari. Alii vero auctores ipsi quoque præstantissimi contra asseverant hos omnes esse canonicos. Atque ad eam rem confirmandam plurimis etiam, maximisque argumentis utuntur. Ita addubitare cogit doctissimorum hominum de maxima re tanta dissensio. Ego autem, quo controversiam hanc manifestius explicem: dividam omnino totam istam de libris canonicis quæstionem, in quatuor partes. Primum illud ostendam, ad cuiusne auctoritatem, spectet definire, quis liber sit canonicus. Deinde eos libros, qui nunc in dubium veniunt, sacros esse demonstrabo. Tum adducam argumenta, quæ verisimilitudine homines alioqui, & doctos, & pios fallere potuerunt. Postremo eadem argumenta diluam. Hæc enim omnia ad hanc quæstionem referenda sunt.

CAPVT VI.

Continet argumenta eorum, qui suadere conantur, scripturam sacram non egere ecclesiæ approbatione.

ET quidem, quod ad primam partem attinet, Lutherani ^{2.} Con- aliquando asseruerunt, scripturam non egere ecclesiæ, ^{roversia.} aut alterius cuiusque approbatione, sed iudicium de scriptura ex ipsis scripturis esse faciendum: seu potius per ipsas scripturas cætera omnia iudicanda, eas vero per se quidem cuique habenti Spiritus Sancti, & fidei lumen esse manifestas. Quod si ab illis roges, ecquis nobis fidem facit hæc a Deo prodiisse? Ecquis salva & intacta ad nostram usque ætatem pervenisse certiores reddat? Ecquis persuadeat librum hunc

E 2

er-